

Regidors regionalistes
i republicans
a la Girona de 1920.
A la fila del mig,
Camps i Arboix,
Coll i Turbau
i Rafael Masó.

Joaquim de Camps i Arboix, de l'arrauxament al prestigi acadèmic

Josep Clara

Gironí del carrer de les Bernardes, advocat i propietari rural, vinculat a la petita noblesa, cosí del marquès de Camps, Joaquim de Camps i Arboix (1894-1975), de qui ara s'escauen el centenari del seu naixement i els vint anys de la mort, fou un personatge digne d'un «homenot» del seu amic Josep Pla. Vaig tenir l'oportunitat de conèixer-lo personalment, el novembre de 1974, en una visita al seu pis de la Via Augusta de Barcelona(1), i hi vaig mantenir correspondència fins pocs dies abans del traspàs, ocorregut l'endemà d'haver complert vuitanta-un anys. En conservo la imatge d'un home no gaire alt, actiu, ben documentat i defensor dels interessos gironins a través del setmanari *Destino*: les aigües del Ter, els trens de via

estreta... La d'un gironí ficat en el tripijoc polític dels anys vint i trenta, i la d'un ciutadà distingit de la capital catalana, que no claudicà ni renuncià als ideals de sempre.

De regidor a alcalde fugaç

Camps i Arboix es va llicenciar en Dret el 1916 i exercí d'advocat, a Girona, fins al 1936. Però, ben d'hora, demostrà l'interès per la cosa pública i s'afilià a la Lliga Regionalista. Això també explica la seva relació amb el *Diario de Gerona*, del qual fou redactor en cap. El 1920 va accedir, per primera vegada, a l'Ajuntament de Girona, com a regidor regionalista, càrrec del qual fou desposseït per la dictadura de Primo de Rivera, tres anys després. El nou règim polític li reportà encara d'altres contratemps: va

haver de passar uns dies a la presó pel fet d'haver votat, l'any 1922, un acord municipal relatiu a un suggeriment del Centre de Dependents de Barcelona, i fou multat perquè havia estat, com a membre de la confraria de Sant Jordi, un dels organitzadors del sermó de les Quaranta Hores que predicà el pare Bartomeu Barceló, que l'any 1925 fou denunciat pel governador civil. Mil pessetes de multa, que no pagà, puix que es deixà embargar mobles vells.

Caiguda la primera dictadura, el 1930 va presidir el GEiEG i recuperà la seva plaça de regidor, ara com a representant d'Acció Catalana, partit al qual s'havia adherit amb el seu company de candidatura Rafael Masó. Aquesta formació política, de la qual arribà a ser el líder a Girona, es coaligà amb l'Esquerra Republicana per a les eleccions municipals de 1931, però Camps no repetí com a candidat, perquè hom veia que Miguel Santaló era el candidat per agafar la vara d'alcalde. Tanmateix sí que el trobem actiu, en les primeres hores de la República, a l'hora de rellevar les autoritats monàrquiques. Va formar part de la comissaria delegada de la Generalitat, en qualitat d'adjunt.

La derrota que va sofrir Acció Catalana, o sigui, el Partit Catalanista Republicà, i ell personalment, en les eleccions de 1932, convocades per a la formació del Parlament de Catalunya, el portaren a canviar de formació política. Com Rovira i Virgili i Carles Pi i Sunyer, ingressà a l'Esquerra Republicana, ho i considerant que les diferències eren solament de matís i valorant la força electoral del partit de Macià i Companys, perquè era evident que Camps i Arboix aspirava a fer carrera política.

Com a membre destacat de l'Esquerra, l'any 1934 encapçalà la candidatura municipal que volia revalidar la direcció del municipi gironí. La consulta fou molt renyida, però aquesta vegada l'Esquerra, sola –sense Acció Catalana–, no va poder superar les forces de dreta coaligades. D'alcalde virtual, Camps va haver de conformar-se amb el paper de líder de l'oposició.

La revolta del mes d'octubre de 1934 li oferí l'oportunitat de ser alcalde fugaç. Empès per les circumstàncies, va desplaçar l'alcalde de la Lliga i proclamà l'Estat Català des del balcó de l'Ajuntament. La derrota immediata del moviment subversiu va fer que fos

processat, però finalment va poder passar del fur militar al civil i obtingué el sobreseïment de la causa.

Durant el temps que fou apartat de la participació política, va tenir temps de reflexionar sobre els fets d'octubre i arribà a escriure un llibre per propugnar la regeneració del partit. Per a Camps, la revolta «fou volguda col·lectivament, i els dirigents actuaren de mandatariis de la voluntat rebel». Justificava que el moment escollit pel govern de la Generalitat per pronunciar-se fou el més oportú i també el signe federal. Però, com a home moderat, remarcava el fracàs de la violència com a procediment de rebel·lia popular, aconsellava l'obrer perquè donés suport al partit d'esquerra i veia la Llei de contractes de conreu com la clau per solucionar els problemes del camp. En el seu discurs no hi mancava la lloança al president Companys i la censura a l'Estat Català. Propugnava, comptat i debatut, un nou partit exempt de demagògies, disciplinat i auster, que sacrificués el populisme a les necessitats de direcció, i llançava la consigna: «deixem-nos de fer més de soldats i de jugar a guerres».

De Girona a Perpinyà

La guerra civil, ara per més temps, li oferí la segona oportunitat de ser alcalde de Girona. Va presidir la casa de la ciutat en un període compromès i ben difícil, del primer d'agost de 1936 al 21 d'octubre del mateix any. Compromès per l'anomalia de la situació política i difícil per la impotència d'evitar l'actuació paral·lela dels partits

El Camps dels anys vint i trenta, en una caricatura de l'època

de classe que conformaven el comitè antifeixista. Entre la gestió municipal d'aquests mesos s'ha de valorar el projecte urbanístic per eliminar els carrers estrets del barri del Mercadal, la qual cosa comportà l'enderrocament del convent de les Bernardes, i que es comencés a tirar a terra, també, l'església del Mercadal.

Camps i Arboix abandonà Girona el novembre de 1936. Li oferien l'avingentesa de treballar a Perpinyà com a canceller del consolat de la República i no vacil·là. Allà va gaudir de més tranquil·litat, però és evident que va tenir altres problemes, perquè, en aquell departament de frontera s'hi movien agents d'espionatge, sempre perillosos. Allà també va poder preveure i viure intensament el drama i la tragèdia de l'exili.

Molt abans que es produís la sortida massiva del gener-febrer de 1939, concretament el 23 d'abril de 1938, Camps i Arboix envià un memoràndum al prefecte dels Pirineus Orientals per tal de paliar aquella tragèdia(2). Hi advertia els problemes polítics humanitaris que comportaria la derrota republicana i hi feia suggeriments per tal d'al·leugerir la situació d'horror i d'ignomínia que es podia preveure. Parlava de la ira i la desesperació dels vençuts, la qual cosa provocaria represàlies contra els feixistes i destruccions per obstaculitzar l'avanç dels triomfadors, i del despotisme i l'odi inquisitorial dels guanyadors. I esbossava un pla que podrien signar França, Anglaterra i l'Espanya nacional a fi que s'establís una zona neutral a la província de Girona, on fos reconegut el dret d'asil temporal o l'extraterritorialitat provisional.

Res no va ser tingut en compte. Camps, que llevat d'alguna escapada momentània no havia tornat a Girona, ho va tenir més fàcil el 1939. Va perdre el càrrec del consolat, però almenys ja era a França i hi havia fet coneixences. A Girona, la seva casa fou ocupada pel governador militar. L'any 1940 el Tribunal de Responsabilitats Polítiques dictava la resolució de confiscar-li tots els béns, inhabilitació absoluta perpètua i estranyament perpetu del territori espanyol. Salvada la vida, però, ell no va perdre mai l'esperança. Fins i tot, en els dies més tristos de la derrota francesa, donà per segura la victòria d'Anglaterra i l'esclafament del feixisme.

A Perpinyà mateix fundà –amb Claudi Ametlla i Ferran Cuito– els *Quaderns d'estudis polítics, econòmics i socials*, que es publicaren entre 1945 i 1947, i que foren una de les revistes més sòlides de l'exili. Després passa a Buenos Aires. Però el seu destí era, definitivament, un altre. Per això escrivia, el 1948, a *La Nostra Revista*, de Mèxic: «Els expatriats ens hem de convèncer que els que comanden són els de dintre, i que el que nosaltres fem, tot i ésser meritori, no tindrà transcendència, o almenys no tindrà aquella que nosaltres voldríem».

Fent tasca endins

Camps i Arboix retornà a Catalunya l'any 1949 i s'establí a Barcelona, on inicià una nova etapa de la seva vida (ben diferent de la que havia conegut en les bregues polítiques de Girona) que el convertí en un nom prestigiós en el camp de la divulgació històrica, la publicística i el món jurídic.

L'any 1953 va obtenir el premi «Duran i Bas», concedit per l'Institut d'Estudis Catalans, amb un estudi sobre la modernitat del Dret Català. La seva fotografia aparegué a *Destino*, on Josep Maria Espinàs glossà l'autor i l'obra premiada. Això significà, per a molts gironins, la redescoberta del personatge. Val a dir que hi havia qui ja el donava per mort o per perdut a les terres americanes. El fet és que aquella notícia va comportar certes sorpreses i també algunes reaccions mesquines. El governador civil, Mazo Mendo, punxat pels acòlits del poder, va mobilitzar-se per donar-ne part al delegado nacional de Información de Fet y de las Jons, a través d'una carta que deia:

«Mi querido amigo y camarada:

Te envío un número del semanario *Destino de Barcelona*, en cuya página 19 viene un artículo elogioso sobre Joaquín de Camps, que ha obtenido el premio

De líder d'Acció Catalana a Girona, Camps i Arboix esdevingué president del Partit Republicà Federal Nacionalista de les Comarques Gironines, adherit a l'Esquerra Republicana de Catalunya.

«Duran y Bas» del «Instituto de Estudios Catalans» (sic!).

Por el informe del sujeto en cuestión verás de quién se trata. Bien se ayudan estos representantes a través de sus instituciones e institucionitas.

Aunque ahora, por haber heredado, parece está en postura «conservadora», no faltaría más sino que le hicieran otro homenaje desde algún periódico eclesiástico con tinte «verdaguariano», por lo bien que destruyó, en la época roja, la iglesia del Mercado y el convento de las Bernardas» (3).

Hi va haver també el cas d'una altra persona del règim, vinculada a una llibreria de la Rambla, que va escriure una carta de protesta a *Destino*. No li contestaren; però, si hagués insistit, els de la revista estaven decidits a retirar-li el paquet que distribuïa (4).

Mentre la Girona petita i captinguda mostrava encara l'odi típic de la postguerra, en la gran ciutat bufaven aires menys enraris que permeteren que Camps i Arboix no renunciés a prosseguir el camí. Fruit d'aquesta dedicació tenaç foren la colla de llibres i d'opuscles que durant els anys cinquanta i seixanta va anar enllestint i que es publicaren en el moment oportú. El catalanisme polític, el camp i la propietat de

la terra en foren els grans protagonistes. La seva tasca de publicista restà palesa a *Destino*, *El Cultivador Moderno* o *Historia y Vida*. Publicà també biografies a la *Gran Enciclopèdia Catalana* i treballs més especialitzats a *Revista de Derecho Comparado* o *Revista Jurídica de Catalunya*. Va tenir temps de guanyar premis als Jocs Florals de la Llengua Catalana, de fer traduccions com la del llibre del marquès de Custine, *Rusia, ayer como hoy* (*Destino*, 1953) i de mantenir el contacte amb els bons amics gironins: Pompeu Pascual, Laureà Dalmau, Josep M. Dalmau, i d'altres de la Bisbal o d'Olot.

En una carta del 20 de maig de 1955, adreçada a Miquel Santaló, a Mèxic, pintava així la vida pròpia i la del país: *Seguim entre l'enuig i la crisi. L'una encaçant-se amb l'altra, bon xic escèptics, nusos d'il·lusions per l'immediat, però sense que vulgui dir que hàgim perdut la fe i el coratge, ni l'esperança. Tot això, en el fons, i malgrat la façana, és una embà de canyes, no ho oblidem. Recordant la història del país s'arriba a la conclusió que sempre ací les coses i les institucions viuen a precari i que la interinitat és un factor permanent de la nostra existència política. Ens queda de fer tasca endins, de conviure amb amics dilectes, d'emborratar-nos de panteisme en contacte amb la naturalesa i de fruit de tots, tots els gustos i regustos dels nostres costums. I tot així ja dona un sentit al viure, encara que sigui un oasi en el desert i que hom se senti un xic exiliat espiritualment.*

Un valor en alça

Tanmateix, en contacte freqüent amb la natura, a la finca de Canet de la Tallada, la qual li fou retornada el 1952, on pogué fer de pagès, Camps i Arboix va mantenir la il·lusió i l'energia suficient i necessària per treballar per al país. Fou un valor en alça i un home indispensable en els cercles cul-

Bibliografia bàsica

- «Records històrics de Torroella i del castell del Montgrí». Barcelona, l'Ateneu, 1911.
- Després del 6 d'octubre. *Política d'esquerra a Catalunya*. Barcelona, Ll. Catalònia, 1935.
- Modernitat del Dret català. Barcelona, Bosch, 1953.
- La propiedad de la tierra y su función social. Barcelona, Bosch, 1953.
- Vermallat, cabdill dels remences. Barcelona, Aedos, 1955.
- Arrendamientos rústicos. Barcelona, Bosch, 1955.
- Bibliografía del Derecho catalán moderno. Barcelona, Bosch, 1956.
- Historia del Derecho catalán moderno. Barcelona, Bosch, 1958.
- La masia catalana. Història, arquitectura, sociologia. Barcelona, Aedos, 1959.
- La reivindicació social dels remences. Barcelona, Rafael Dalmau, 1960.
- L'Estat modern. Barcelona, Rafael Dalmau, 1961.

- Duran i Bas. Barcelona, Aedos, 1961.
- El tancament de caixes. Barcelona, Rafael Dalmau, 1961.
- Josep Ma. Pi i Suñer. Barcelona, Alcides, 1963.
- El decret de Nova Planta. Barcelona, Rafael Dalmau, 1963.
- La Mancomunitat de Catalunya. Barcelona, Bruguera, 1968.
- El Memorial del Greuges. Barcelona, Rafael Dalmau, 1968.
- Les cases pairals catalanes. Barcelona, Destino, 1969.
- Història de l'agricultura catalana. Barcelona, Tàber, 1969.
- Història de la Solidaritat Catalana. Barcelona, Destino, 1970.
- Història de la Llei de Contractes de Conreu. Barcelona, Rafael Dalmau, 1971.
- El pressupost de cultura 1908. *Problema d'actualitat*. Barcelona, Rafael Dalmau, 1974.
- El Ter. Barcelona, Destino, 1976.
- El Parlament de Catalunya, 1932-1936. Barcelona, Edicions 62, 1976.

turals barcelonins. El reconeixement públic, d'altra banda, li fou ratificat el 1964, quan fou elegit president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, distinció a la qual afegí, l'any 1967, el nomenament de membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona. En aquella ocasió va rebre el suport d'una figura destacada de l'Església, com era el doctor Narcís Jubany, aleshores bisbe de Girona, qui —el 9 de maig de 1967— li féu saber aquesta determinació:

Distingit amic:

Encara que em (sic!) retràs, unes lletres per contestar la seva atenta carta de 3 de març, en la que m'assabentava que havia sigut proposat per succeir en l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona al senyor Maspons i Anglès, per si volia oferir-li el meu vot.

Em plau comunicar-li que, en aquest mateix correu, envio al Sr. President de l'Acadèmia, en sobre clos, el meu vot a favor seu, ja que em serà impossible assistir a la Junta del proper dia 12 dels corrents(5).

Certament: el fiscal Mazo Mendo ho havia temut molts anys abans. Camps i Arboix era un personatge a tenir en compte i que podia rebre adhesions de molts cantons. La imatge del jove arrauxat, que llegà a la Girona dels anys 20 i 30, fou àmpliament superada per la de l'home assenyat, representant genuí del catalanisme jurídic —cal recordar la seva participació en les tasques organitzatives del II Congrés Jurídic Català del 1971—, amb què es projectà, de Barcelona estant, després de tornar de l'exili.

Josep Clara és historiador

Notes

1. Fruit d'aquella trobada va ser la publicació a *Presència*, 350 (28 de desembre de 1974), pàg. 13-15, del reportatge «Joaquim de Camps i Arboix, testimoni privilegiat de la Girona republicana».
2. El reproduïx L. STEIN, *Más allá de la muerte y del exilio*. Barcelona, Plaza y Janés, 1983, pàg. 267-269.
3. Arxiu del Govern Civil de Girona, Secretaria Particular, 1953. Carta a Gumersindo García Fernández, 13 de maig de 1953.
4. Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Carme Mercader. Carta de Camps i Arboix a Pompeu Pascual, 4 de maig de 1955.
5. Les cartes del doctor Jubany i l'anterior a Santaló procedeixen del mateix fons citat a la nota 4.

Com a mostra significativa del pensament i l'estil de Camps i Arboix, reproduïm aquest article aparegut a La Publicitat el dia 15 d'agost de 1929.

El procés de l'esperit gironí

Si el principi que la humanitat marxa inevitablement vers el progrés ha d'ésser admès, l'esperit de la ciutadania gironina no podrà ésser una excepció. És indubtable, però, que aquella marxa, sovint d'una lamentable lentitud, és en ocasions deturada per una mena de letàrgia d'efectes nocius per les ànimes de ciutats i pobles. D'aquí deriva una conseqüència que harmonitza el principi amb la realitat, així el fenomen és de vegades insensible, per bé que aquells períodes de letàrgia no són precisament de passivitat ni d'ineficàcia; com a l'hivern en conreu desolat, una vitalitat formidable prepara els esplets imminents i la pròdiga fruitada.

Així a Girona la perllongació de l'ensopiment col·lectiu ha estat la conseqüència fatal de l'esgotament derivat de les proeses de les lluites napoleòniques. L'esforç esmerçat i la possessió satisfeta d'uns llores retrets amb massa freqüència, han coincidit amb un període de total inapetència ideològica, d'intensa depauperació de l'esperit pairal. Malgrat d'aquesta aparent desolació, com l'erm fendit per la rella tallant, Girona es disposava a rebre la llavor de la catalana renaixença i creixia en el seu clos la més alta, la més continuada, la més valuosa florida cultural de Catalunya, excepció obligada de la que ufanosament poncellava en el clos barceloní.

Al començament del noucents, malgrat del camí fet i la collita recollida, l'esperit gironí dormia; les inquietuds novíssimes passaven damunt d'ell i agitaven solament algunes plantes escollides. Però la metamorfosi interna anava marcant les etapes de les grans renovacions. Aquest corrent que sorollava les consciències i s'infiltrava endintre endintre de l'ànima gironina, era d'ideologia catalanesca dipositària dels màxims estímuls, perquè era la saba mateixa que muntava de les entranyes de la terra. Les primeres

inquietuds de formació d'un estat de consciència particularista, que oferia a l'esguard visions novíssimes, obrí pas a la introducció de la cultura catalana en creixença i estructurà els nuclis d'avantguarda política: que operaren amb notable eficàcia i honradesa. El moviment, fonamentalment sentimental, demolia els corcats prestigis, demolia les velles concupiscències, demolia tares socials inveterades. Era un moviment sembrador de neguits i d'efectes purificadors, prou vigorós per a nodrir el nou esperit que sorgia potent, com els sembrats espiçats a punta de primavera.

Ara, després d'una reposada i segura digestió; després d'una clara i fecunda experiència; després d'un destriament inequívoc dels dogmes futurs, l'esperit ciutadà ha realitzat la seva evolució definitiva.

La nostra terra podrà comptar-hi, perquè la depuració ha estat feta a consciència pels temps que no passen en va; podrà comptar-hi, perquè cal dir d'una vegada —com al seu temps haurem de repetir ampliant— que a Girona, que a les capitals de província catalanes, fent excepció de Barcelona, és on la lluita esdevé més aspra, més aferrissada; per tant, més meritòria. És així perquè és on la resistència és més forta i on els perills tenen un caire més personal.

En tots els ordres la metamorfosi coneixia el tarannar gironí i de temps hi ha perdut contacte, avui ja no el coneixeria. És notablement més liberal, més inquiet, més nostre.

Es dirà que el miracle és fill solament d'aquella marxa fatal, vers el progrés; que és producte solament del nou temps. El que tal digui s'errarà: el miracle és l'obra fonamental del temps, és clar, però amarat d'un doll d'espiritualitat, influït profundament per una ideologia.

Joaquim de Camps i Arboix.

